

Economisch-Statistische Berichten

De positie van witte boorden dragers

★

Prof. Mr. J. Offerhaus

Het Verdrag van 15 juni 1955 over
internationale koopcontracten

(1)

★

Drs. Th. G. Heijke

Regionaal economisch beleid in
Europees perspectief

★

J. B. Booij

Levensverzekering in 1958

UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

44e JAARGANG

No. 2179

WOENSDAG 15 APRIL 1959

Ondergetekenden berichten, dat zij van
DONDERDAG 16 APRIL 1959

af ter beurze van Amsterdam zullen doen verhandelen enkelvoudige en tienvoudige participatiebewijzen in het

**INTERNATIONAAL BELEGGINGSFONDS
VAN ENERGIEWAARDEN**

WERELDENERGIE

uit te geven door het Administratiekantoor „Paclantic” N.V. te Amsterdam op de voorwaarden vermeld in het bericht hetwelk verkrijgbaar is bij ondergetekenden.

De in het bericht bedoelde prijs van afgifte, berekend overeenkomstig art. 12 der Voorwaarden van Administratie en Beheer, zou per 6 April 1959

f 373,- per enkelvoudig en
f 3726,- per tienvoudig participatie
hebben bedragen.

De notering van de participatiebewijzen onder rubriek II van de Officiële Prijscourant van de Vereeniging voor den Effectenhandel zal worden aangevraagd.

VAN EEGHEN & CO. - INGWERSEN & CO. - J. STROEVE BZ.

Amsterdam, 8 April 1959.

R. Mees & Zoonen

*Bankiers en
Assurantie-makelaars*

Rotterdam

*Amsterdam - 's-Gravenhage
Delft - Schiedam - Vlaardingen
Ablasterdam*

*verlenen gaarne hun
goede diensten, o.m.
bij het*

*kiezen van beleggingen
sluiten van auto-, w.a.,
fraude- en berovings-
verzekeringen*

Het Directoraat-Generaal voor de Rijksbegroting te Saigon vraagt een

ERVAREN ACCOUNTANT

(NIVA of VAGA)

- gespecialiseerd in de administratie van overheidsbedrijven en de daarmee samenhangende organisatieproblemen,
- in staat een nationaal rekeningschema voor bedrijven in het algemeen te ontwerpen,
- met kennis van de Franse taal.

Voorwaarden:

- salaris S 8.000-12.000 per jaar (naar gelang van ervaring vrij van directe belastingen ter plaatse).
- vrije woning,
- beschikking over gemotoriseerd transport,
- diplomatieke status,
- duur van het contract 1 à 2 jaar,
- vrije overtochtkosten heen en terug voor het gezin.

Nadere informatie verkrijgbaar bij:

le Directeur-Général du Budget et de l' Aide Extérieure,
Hông Thâp Tu, Saigon,
en
J. Lips, Theresiastraat 374, 's-Gravenhage.

ECONOMISCH- STATISTISCHE BERICHTEN

Uitgave van het Nederlandsch Economisch Instituut

Adres voor Nederland: *Pieter de Hoochweg 118, Rotterdam 6.*
Telefoon redactie: 0 1800-52939. Administratie: 0 1800-38040. Giro 8408.

Bankiers: *R. Mees en Zoonen, Rotterdam. Banque de Commerce, Koninklijk Plein 6, Brussel, postcheque-rekening 260.34.*

Redactie-adres voor België: *Dr. J. Geluck, Zwijnaardse Steenweg 357, Gent.*

Abonnementen: *Pieter de Hoochweg 118, Rotterdam 6.*

Abonnementsprijs: *franco per post, voor Nederland en de Overzeese Rijksdelen (per zeepost) f. 29,—, overige landen f. 31,— per jaar. (België en Luxemburg B.fr. 400). Abonnementen kunnen ingaan met elk nummer en slechts worden beëindigd per ultimo van het kalenderjaar.*

Losse nummers 75 ct.

Aangetekende stukken in Nederland aan het Bijkantoor Westzeedijk, Rotterdam 6.

Advertenties. *Alle correspondentie betreffende advertenties te richten aan de N.V. Koninklijke Nederl. Boekdrukkerij H. A. M. Roelants, Lange Haven 141, Schiedam (Telefoon 69300, toestel 1 of 3).*

Advertentie-tarief *f. 0,30 per mm. Contract-tarieven op aanvraag. Rubrieken „Vacatures” en „Beschikbare krachten” f. 0,60 per mm (dubbele kolom). De administratie behoudt zich het recht voor om advertenties zonder opgaaf van redenen te weigeren.*

(Zie ook de vacatures op blz. 306)

De positie van witte boorden dragers

De zgn. „white collar workers” in Engeland zijn er, vergeleken met beoefenaren van andere beroepen de laatste tijd in financieel opzicht bepaald niet op vooruitgegaan. Integendeel: in een belangwekkend artikel van M. P. Fogarty in „The Economic Journal”¹⁾ kan men lezen, dat de doorsnee kantoorbediende in 1914 en rond 1930 evenveel verdiende als een geschoolde arbeider, maar dat de geschoolde kantoorman van thans op het stuk van het loon kan worden vergeleken met de half-geschoolde fabrieksarbeider. De marges, die het loon van toezichhoudend personeel bij het leger en de Overheid scheiden van dat hunner ondergeschikten, zijn tussen 1938-1948 met ongeveer één derde verminderd en in de industrie verdiende in 1948/49 13 pCt. der bazen minder dan de onder hen werkende hoogst-betaalde arbeiders.

Ook de plafonds der topfunctionarissen zijn relatief gezakt. Een „Permanent Secretary” in overheidsdienst verdiende in 1938 17-maal zoveel als een doorsnee handarbeider en in 1956 9,5-maal; de overeenkomstige cijfers voor een generaal zijn ongeveer 16 en ca. 8. Voorts heeft de nationalisatie van enkele bedrijfstakken enige problemen in het leven geroepen, die voor sommige topfunctionarissen niet op de meest prettige wijze zijn opgelost. Zo verdiende de eigenaar van een kleine wegtransportonderneming vóór de nationalisatie £ 5.000 per jaar. Hij werd als eigenaar uitgekocht en door de „British Road Services” in dienst genomen tegen een salaris van £ 1.600! De „National Coal Board” erfde een aantal topfiguren wier salarisschaal opliep tot £ 10.000 per jaar of meer, terwijl het plafond bij de Board te dien tijde bij £ 5.000 lag. Enkele dezer functionarissen werden ontslagen; de anderen kregen een salarisschaal tot £ 7.500, maar bleven daarop staan toen de inflatie de rest van de salarisschaal omhoog deed schuiven.

In zijn algemeenheid wordt de relatieve druk op de topsalarissen geïllustreerd door de volgende cijfers: de lonen van fabrieksarbeiders stegen van 1938 tot 1953 met 172 pCt.; de salarissen van managers met 80 à 100 pCt. en de prijzen der consumptiegoederen met 140 pCt. Tegenover deze druk stond echter een belangrijk voordeel: de promotie vond sneller plaats dan vroeger. Zo deed de doorsnee „Under Secretary”, wiens carrière kort voor de eerste wereldoorlog een aanvang nam er

¹⁾ „The white collar pay structure in Britain”, „The Economic Journal” van maart 1959.

27 jaar over om zijn positie te bereiken; twintig jaar later nog slechts 16 jaar. Eenzelfde promotieversnelling heeft zich bij het bankwezen voorgedaan en bij de industrie waren gedurende een reeks van jaren salarisverhogingen van 20 pCt. of meer voor degenen die op weg waren naar de top, niets bijzonders.

Een ander — traditioneel — voordeel, nl. de gelegenheid om hun kinderen goede baantjes te bezorgen, is de witte boorden dragers in mindere mate ontgaan dan men zou verwachten. Weliswaar vindt aanneming van personeel op aanbeveling thans minder plaats dan vroeger — banken letten tegenwoordig meer op persoonlijke verdiensten dan op aanbevelingen en in een staalbedrijf in North Wales bijv. is het percentage op afspraak aangenomen managers en stafleden gedaald van 54 in 1925 tot „slech's” 30 pCt. de laatste jaren — en is de weg naar een goede opleiding breder geworden, maar „the parents' white collar nevertheless still correlates rather closely with the child's prospect of a career”. Een der oorzaken hiervan is, dat — naar een onderzoek van het Ministry of Labour uitwees —, gegeven het inkomen, de kantoorbediende eerder geneigd is ouders te brengen voor de opleiding van zijn kinderen dan een fabrieksarbeider.

Hoewel de beoefenaren van „white collar jobs” nog altijd op het stuk van secundaire arbeidsvoorwaarden in een bevoorrechte positie verkeren — zij hebben doorgaans een kortere werktijd, langere vakanties, in meer gevallen pensioen e.d. — hebben zij toch ook hier naar verhouding terrein verloren. Kortom, vergeleken met vóór de oorlog is de tegenstelling tussen kantoor en fabriek minder absoluut en, gegeven de menselijke neiging vergelijkingen te trekken met anderen, de witte boord van thans een relatief minder behaaglijk en wat nauwer kledingstuk. Het is dan ook voor zijn dragers een gelukkige omstandigheid, dat hun positie de laatste jaren niet ongunstiger wordt: sedert 1950 stijgen hun inkomens even snel als die der fabrieksarbeiders en de marges der managers-salarissen worden eerder ruimer dan nauwer. Van een terugkeer naar vooroorlogse verhoudingen is echter geen sprake. Dit doet de vraag rijzen waarom de relatieve — en soms absolute — achteruitgang van de positie der „white collar workers” die zich gedurende en kort na de oorlog voltrok, zo gemakkelijk permanent is geworden en of het witte boord in de nabije toekomst niet nog meer zal gaan knellen. Daarover echter een volgend maal.

INHOUD

	Blz.		Blz.
De positie van witte boorden dragers	295	Boekbesprekingen:	
Het Verdrag van, 15 juni 1955 over internationale koopcontracten (I), door Prof. Mr. J. Offerhaus	296	Dr. G. R. Krusel: De industriële vestigingsplaats, bespr. door Drs. G. van Keulen	304
Regionaal economisch beleid in Europees perspectief, door Drs. Th. G. Heijke	299	Drs. J. L. Wage: Verkoopleiding en verkooporganisatie en R. Mulder: Van marktsituatie tot offerte, bespr. door Dr. D. H. van Dongen Torman	305
Levensverzekering in 1958, door J. B. Booij	302	Geld- en kapitaalmarkt, door Dr. M. P. Gans	306

COMMISSIE VAN REDACTIE: Ch. Glasz; L. M. Koyck; H. W. Lambers; J. Tinbergen; J. R. Zuidema.
Redacteur-Secretaris: A. de Wit. Adjunct Redacteur-Secretaris: J. H. Zoon.
COMMISSIE VAN ADVIES VOOR BELGIË: F. Collin; J. E. Mertens-de Wilmars;
J. van Tichelen; R. Vandeputte; A. J. Vlerick.

Nederland heeft, evenals negen andere Staten, een Verdrag van 15 juni 1955 getekend, waarin, volgens een ontwerp van de Haagse Conferentie voor Internationaal Privaatrecht, het recht wordt aangewezen dat zal worden toegepast op de internationale koop van roerende lichamelijke zaken, waaronder de koop op documenten. Met het oog op ratificatie van dit Verdrag wordt hier een overzicht gegeven van zijn inhoud en strekking. Het Verdrag wil rechtszekerheid brengen in een ook voor het bedrijfsleven verstaanbare regeling van 7 artikelen. Deze geeft aan partijen een ruime mate van autonomie bij de aanwijzing van het toepasselijke recht. Bij gebreke van zulk een keuze geldt het recht van de vestigingsplaats van de verkoper of, bij uitzondering, die van de koper. In het hieronder afgedrukte eerste gedeelte van het artikel wordt de wordingsgeschiedenis van het Verdrag besproken, alsmede de rechtskeuze en het gebruik dat hiervan in standaardcontracten kan worden gemaakt.

Het Verdrag van 15 juni 1955 over internationale koopcontracten (I)

De Haagse Conferentie voor Internationaal Privaatrecht heeft in haar 7e zitting van oktober 1951 een ontwerp-verdrag tot stand gebracht, waarin de wet wordt aangewezen, die toepasselijk zal zijn op de internationale koop van roerende lichamelijke zaken, in de authentieke Franse tekst „Convention sur la loi applicable aux ventes à caractère international d'objets mobiliers corporels”¹⁾.

Dit ontwerp is, als Verdrag van 15 juni 1955, tot dusver getekend namens de Regeringen van België, Luxemburg, Nederland, Frankrijk, Italië, Spanje, Denemarken, Finland, Noorwegen en Zweden. Het is in Italië na behandeling in het Parlement geratificeerd op 17 maart 1958. De overige bij de Haagse Conferentie aangesloten Staten zijn Duitsland, Oostenrijk, Groot-Brittannië, Griekenland, Ierland, Japan, Portugal, Turkije, Zwitserland en Zuid-Slavië (de Verenigde Staten van Noord-Amerika zonden bij de 8e zitting van 1956 waarnemers).

Nu ook in Nederland een ontwerp van wet tot goedkeuring van dit Verdrag te wachten valt, schijnt het nuttig van de inhoud en de betekenis hiervan een overzicht te geven. Rechters en arbiters, tot dusver voor de bepaling van het op koopcontracten toepasselijke recht door geen wetsvoorschrift gebonden, zullen dan de verdragsregels toepassen, die echter aan de contractspartijen een ruime autonomie laten.

De regeling bestaat, afgezien van de protocollaire bepalingen, uit zeven artikelen. Zij sluit uit de koop van waardepapieren, ingeschreven schepen, luchtvaartuigen en de executorialie verkoop, maar zij omvat wel de koop op (dus: met gebruikmaking van) documenten. Dit laatste ligt voor de hand; de regeling zou weinig waarde hebben, als de koop van goederen op cognossement er niet onder viel.

In art. 2 is bepaald dat de koop wordt beheerst door de wet van het land dat partijen bij de overeenkomst hebben aangewezen, een aanwijzing die moet geschieden bij

uitdrukkelijk beding of ontwijfelbaar moet voortvloeien uit de bepalingen der overeenkomst („résulter indubitablement des dispositions du contrat”). Dit is één van de beide pijlers van het Verdrag: de autonomie van partijen in haar „rechtskeuze”.

De tweede pijler is de regel van art. 3. In het eerste lid daarvan wordt, bij gebreke van rechtskeuze, toepasselijk verklaard de wet van het land, waar de *verkoper* zijn „résidence habituelle” (gewoon verblijf) heeft, en, omdat deze „résidence” kan veranderen, wordt er bij gezegd „op het ogenblik waarop hij de order ontvangt”. Wordt de order echter ontvangen door een „établissement” (voorschands vertaald door „kantoor”) van de verkoper — m.a.w. in een ander land — dan geldt de wet van het land waar dit gelegen is.

Daarmee zijn twee onzekere elementen uit het internationaal kooprecht geëlimineerd. Vooreerst zal door rechter of arbiter niet meer een keuze behoeven te worden gedaan uit de wetten van het land waar het contract is gesloten, of waar het moet worden of wordt uitgevoerd, of waartoe partijen door gemeenschappelijke nationaliteit of domicilie behoren, of waar het goed ligt, of waarvan de taal gebruikt is of de rechter is aangewezen. Tot dusver valt, bij gebreke van geschreven recht op dit punt, deze keuze van geval tot geval zeer verschillend uit, en in Nederland weder anders dan daarbuiten. En vervolgens wordt met het oog op contracten, die door correspondentie, telegraaf of telefoon tot stand komen en waarvoor thans in de jurisprudentie van alle landen verschillende momenten of plaatsen van sluiting worden aangewezen (uiting of verzending van de aanvaarding van het aanbod, of ontvangst of verneming daarvan door de aanbieder), één feitelijke factor beslissend verklaard, namelijk het ogenblik, resp. de plaats van het ontvangen van de order door de verkoper.

In afwijking van art. 3 lid 1 en bij uitzondering wordt in lid 2 de wet van het land, waar de *koper* zijn „résidence habituelle” heeft (of dat van zijn „kantoor” dat de order heeft geplaatst) toegepast, indien daar de order is ontvangen door de verkoper of diens vertegenwoordiger, agent of handelsreiziger. Heeft deze gebeurtenis plaats

¹⁾ Tekst in de Actes van de Haagse Conferentie 1951, blz. 382; Weekblad voor Privaatrecht, Notaris-ambt en Registratie, No. 4247; Tractatenblad 1955, No. 83.

in een derde land, dan geldt de hoofdregel van art. 3, lid 1, verkopersrecht.

Voor beurzen en veilingen wordt volgens art. 3, lid 3, de wet toegepast van de plaats, waar de beurs zich bevindt of de veiling gehouden wordt. Ook hier geldt de mogelijkheid van afwijking door rechtskeuze ²⁾.

Voor de wijze van onderzoek van geleverde zaken en de termijnen en kennisgevingen die daarop betrekking hebben, alsmede voor de maatregelen in geval van weigering van die zaken, geldt volgens art. 4 de wet van het land waar dat onderzoek moet plaatsvinden. Art. 5 zondert enige onderwerpen van het Verdrag uit (rechtsbevoegdheid en handlingsbekwaamheid van partijen, vormvereisten, eigendomsoverdracht, rechtsgevolgen t.a.v. derden). Art. 6 opent de mogelijkheid, de toepasselijke wet terzijde te stellen op grond van de openbare orde.

Volgens art. 7 zal het Verdrag in de wetten van de Verdragsluitende Staten worden ingevoerd. Dit heeft dus deze betekenis, dat de inhoud zal gelden als het internationaal privaatrecht van zulk een land (zodat het daar ook gelden zal in gevallen, die aanrakingspunten vertonen met Staten, die niet toetreden). Er zullen dus in de Verdragstaten niet twee stelsels van internationaal privaatrecht naast elkander bestaan, één tussen de Verdragstaten en één tegenover de andere. Men bereikt er ook door, dat niet — zoals bij een op wederkerigheid gebaseerd „gesloten” tractaatsysteem, waar steeds een minimum aantal feitelijke aanknopingspunten met de aangesloten landen vereist is — bij ieder koopcontract moet worden onderzocht of aan die eis van voldoende feitelijk verband wel is voldaan.

Door art. 7 zal de ruime mate van autonomie die art. 2 verschaft gelden in de verhouding tot ieder ander land, maar natuurlijk heeft men in dit systeem moeten aanvaarden, dat wellicht de rechters in het andere, niet-toegestreden land een zo ruime autonomie niet toelaten. Dit is echter niet ernstig, omdat beperking van autonomie vooral betekenis heeft met het oog op dwingende rechtsregels, terwijl juist het kooprecht bijna overal een dwingend karakter mist, en het dwingende deviezenrecht e.d. geheel buiten het Verdrag valt. Op de eenheid van rechtstoepassing bij het zgn. aanvullend recht komt het aan. Het leidend beginsel bij de opstelling van het Verdrag is geweest: „Une convention sur la vente a pour but de rendre plus faciles les échanges commerciaux. Elle ne remplira son rôle que si elle peut être facilement comprise, non seulement des juristes de profession, mais et surtout, des hommes d'affaires” (Rapport van de straks te noemen Commissie van 1931, blz. 4).

Het Verdrag geeft een regeling van het zgn. conflictenrecht. Het staat als het ware in tussen de tegenwoordige toestand, waarbij in elk land de jurisprudentie een eigen conflictenrecht opbouwt (behalve zeer enkele landen die het internationaal privaatrecht inzake contracten hebben gecodificeerd), en een uniforme regeling van het interne recht over de koop, zoals die wordt nagestreefd door het Institut International pour l'Unification du

²⁾ Een Italiaans amendement, om deze afwijking niet toe te laten, is in 1951 verworpen met de stem alleen van Italië vóór; de bepaling is van het oorspronkelijke art. 4 overgebracht naar art. 3, om de mogelijkheid van afwijking buiten twijfel te stellen (Actes 1951, blz. 50-51).

(Advertentie)

Droit privé te Rome. Ik meen dat deze middenweg van een verdragsregeling over internationaal privaatrecht de meeste kansen biedt; veel rechtsonzekerheid zal verdwijnen en men grijpt toch niet te hoog: uniform recht voor het koopcontract vereist overeenstemming over een belangrijk deel van het contracten- en verbintenissenrecht in het algemeen, en, hoewel zulk een code in voorbereiding is, zal zijn verwerkelijking nog zeer veel tijd kosten.

De eerste ontwerpen voor een conflictenverdrag betreffende de goederenkoop dateren van 1926, van de International Law Association en van de Internationale Kamer van Koophandel, die beide reeds als hoofdregel (buiten het geval van rechtskeuze) de toepassing van de wet van de verkoper stelden. Het onderwerp is toen aan de Haagse Conferentie voorgelegd, die het in 1928 behandelde. De voornaamste moeilijkheid was, hoever de autonomie zou mogen gaan, met name of de vrijheid van partijen tot rechtskeuze onbeperkt zou zijn, dan wel zou worden bepaald door de wet die volgens de hoofdregel toepasselijk is, of volgens de gekozen wet zelf.

Na 1928 zijn drie alternatieve ontwerpen en enige vraagpunten door de Regeringen voorgelegd aan de „organisations économiques, commerciales et juridiques” van hun land, ook weder aan de I.K.K., en in 1931 heeft een Commissie, bestaande uit een aantal gedelegeerden, onder leiding van Mr. B. C. J. Loder, een nieuw ontwerp opgesteld, waarbij de vrijheid van rechtskeuze werd bepaald door de gekozen wet zelf. Het ontwerp werd toegelicht in een uitvoerig en glashelder rapport van Prof. L. Julliot de la Morandière te Parijs, welk rapport, opgenomen in de Documents van de Haagse Conferentie 1951, blz. 5, als het ware als Memorie van Toelichting dient, ook voor de tekst die, na vertraging door de oorlog, zonder veel wijzigingen in 1951 is aangenomen. Een gelijk doel heeft het rapport van Mr. L. A. Nypels, dat aan de Tweede Kamer is overgelegd bij de indiening in 1958 van de goedkeuringswet op het Verdrag over de erkenning van vennootschappen, verenigingen en stichtingen (Kamerstuk 5150 (R 109) en 5151), evenals binnenkort het rapport van Mr. L. I. de Winter bij het Verdrag over de onderhoudsverplichtingen jegens kinderen.

Voor de Achtste Zitting, van oktober 1956, waren van Duitse zijde enige veranderingen voorgesteld, maar de Haagse Conferentie besloot toen, met 13—4 stemmen en één onthouding, de tekst te handhaven. In de slotvergadering van die Zitting hebben de Regeringen van drie der bovengenoemde Scandinavische Staten dit nog onderstreept, door het Verdrag door hun vertegenwoordigers ter Conferentie te laten tekenen.

Wil men nu de hoofdlijnen van het Verdrag schetsen, dan is het juist, met de autonomie van partijen, art. 2, te beginnen. De moeite, van 1928 af aan dit onderdeel, besteed, is niet vergeefs geweest. Partijen mogen vrij het toepasselijk recht aanwijzen. Bij koopcontracten kon men gemakkelijker vrijgevig zijn dan bij arbeidscontract of pacht of huur, waar veel dwingend recht geldt. Men had aan de vrije rechtskeuze een grens kunnen stellen, door ten minste een „factual connection” van het contract met het land van keuze te eisen, zoals van Britse zijde werd voorgesteld, of een „intérêt légitime” of „raison légitime”, teneinde op die manier tegen te gaan de ontduiking van dwingend recht door wat Prof. Gutzwiller noemde een „Flucht in die Wüste”, maar ook voor zulk een ruime redactie werd geen meerderheid verkregen. In feite zou dit zijn neergekomen op uitsluiting van kwade trouw en willekeur, maar deze kunnen door de rechter worden geweerd, ook zonder dat een wet of een tractaat dat uitdrukkelijk uitspreekt. Dikwijls wordt zgn. wetsontduiking ook beschouwd als in strijd met de openbare orde. Van belang is, dat elke redelijke keuze, die bijv. op usance berust (zoals zo vaak bij verwijzing naar het Engelse recht), is toegelaten, zonder dat de eis van een of andere geografische band tussen de contractselementen en een bepaald land gesteld is.

Het is van grote betekenis dat de handel van deze rechtskeuze meer gebruik gaat maken dan tot dusver. Daartoe bestaat ook aanleiding om de volgende reden. Op het ogenblik ontbreken in de meeste landen vaste regels voor de toepasselijke wet. Veelal neemt men deze onvoorspelbaarheid en onzekerheid op de koop toe. Iedere partij bepleit dan het recht dat haar past (meestal haar eigen recht) en geeft reliëf aan de feitelijke elementen, die in de gewenste richting leiden, maar men weet tot het laatst toe niet, waar men zich aan te houden heeft. Het Verdrag echter geeft vaste regels, waarvan het beginsel is dat men rekening houdt met het zwaartepunt van de rechtsbetrekking. Men kan er goed mee uit zijn, onze exporteur zal bijv. tegen verkopersrecht geen bezwaar maken, maar het is redelijk dat de buitenlandse exporteur wederkerig gelijke rechten heeft.

Wil men dat nu niet, dan moet het toepasselijk recht worden aangewezen. In brieven of telegrammen zal behalve het goed en de prijs en het arbitraal beding ook het toepasselijk recht moeten worden genoemd. In werkelijkheid zal dat weinig nodig zijn; voor de wijd vertakte produktenhandel is het voldoende dat het gebruikte standaardcontract de clause bevat en volgens Mr. De Baat³⁾ worden deze clauses inderdaad gebruikt, zij het ook niet in

³⁾ Mr. M. G. de Baat, Verdrag nopens de op de internationale koop van roerende lichamelijke zaken toepasselijke wet, Weekblad voor Privaatrecht, Notarisambt en Registratie, No. 4512, van 9 november 1957.

de meerderheid van de door hem onderzochte contracten, maar wel in de overgrote meerderheid van de Engelse. Wij vonden zelf een verwijzing naar Nederlands recht in de standaardcontracten van zeven verenigingen⁴⁾ en van elf grote industrie- en handelsconcerns, terwijl de Bond van Bloembollenhandelaren voor de Engelse zaken verwijst naar de „Law of England”.

Zeer gebruikelijk in Groot-Brittannië en in het Britse verkeer met Australië en andere Commonwealthgebieden en met Amerika, zijn de clauses van de London Court of Arbitration, waarin, naast het arbitraal beding, uitdrukkelijk het toepasselijk recht wordt aangewezen voor „the construction, validity and performance of the contract”⁵⁾.

De praktijk wijst dus uit dat hierop gelet kan worden. Het is ook van belang in het verkeer met een land dat (nog) niet tot het Verdrag is toetreden en waar men dus, aldaar procederende; ook niet op de vaste regels van het Verdrag kan terugvallen.

Hoewel men zich kan voorstellen dat oplegging van een bepaald recht aan een nieuwe relatie somtijds moeilijk is, moet bij iedere nabestelling en zodra de relatie vaster wordt, overeenstemming over het toepasselijk recht te bereiken zijn. Vooral bij de internationale koop is gewoonlijk reeds veel in de dichtgedrukte koop- of verkoopvoorwaarden geregeld en bij de f.o.b. en c.i.f. koop staan de rechten en verplichtingen van partijen grotendeels vast; voor toepassing van het recht van de wet pleegt dan weinig ruimte over te blijven. Dit verklaart dan ook waarom er weinig over geprocedeerd wordt.

Als de tractaatsregel — verkopers- of bij uitzondering kopersrecht — door partijen niet gewenst wordt, zullen zij dus hun vaste condities erop moeten nalezen en meer dan vroeger rechtskeuze bedingen. Het argument dat de concurrentie, of de snelheid van contracteren, dat niet toelaat, heeft zeker betekenis, maar mag niet worden overschat. De internationale handel kan onmogelijk de voordelen van de grotere rechtszekerheid genieten, zonder rekening te houden met de consequenties die deze regeling voor de gebruikelijke transacties heeft. De inwerkingtreding van het Verdrag zal dus enige aanpassing en voorbereiding vorderen.

Daarbij moet men rekening houden met het voorschrift van art. 2, dat de rechtskeuze bij uitdrukkelijk beding geschiedt of ontwijfelbaar voortvloeit uit de bepalingen van de overeenkomst. Indien er niet een uitdrukkelijk beding is gemaakt, zal men dus de wil of de bedoeling niet enkel uit de omstandigheden mogen afleiden of een stilzwijgende of veronderstelde bedoeling aannemen. Dit is een constructie die in de rechtspraak van vele landen, ook in Nederland; wel werd gevolgd om de wet te kunnen toepassen die de rechter of de arbiter het billijkst achtte; bijv. die van het land waar het contract werd gesloten of moest worden uitgevoerd. Maar wanneer het Verdrag

⁴⁾ Ned. Ver. voor de Specerijenhandel, Ver. van Importeurs van Indonesische producten, Ver. van Metaalindustrieën, Ver. van Ned. Importeurs van granen, zaden en peulvruchten, Ver. van Exporteurs van aardappelen, Ver. van Vernis- en Verf-fabrikanten, Belanghebbenden bij de handel in Indonesische consumptieproducten.

⁵⁾ Vgl. F. E. Klein, *Autonomie de la volonté et arbitrage*, *Revue critique de droit international privé*, 1958, blz. 255 en 479.

In dit artikel geeft schrijver 'n globaal overzicht van de maatregelen, welke momenteel op het gebied van de regionaal economische ontwikkeling in een aantal Europese landen van kracht zijn en de daaraan ten grondslag liggende principes. Met betrekking tot het regionaal economisch beleid in Nederland wijst schrijver op een drietal mogelijkheden, welke in het vroegere beleid onvoldoende uitdrukking hebben gevonden, t.w. 1. stichting van aparte ontwikkelingsfondsen voor de oplossing van de regionale problematiek, waardoor een integrale aanpak van het gehele probleem wordt verzekerd; 2. verlening van fiscale faciliteiten aan zich in te ontwikkelen gebieden vestigende bedrijven en 3. nauwe samenwerking tussen de overheden van twee aan elkaar grenzende in verschillende landen gelegen ontwikkelingsgebieden, ten einde het gezamenlijke probleem sneller tot een oplossing te kunnen brengen, al dan niet met behulp van de Europese Investeringsbank.

Regionaal economisch beleid in Europees perspectief

In het kader van de groeiende Europese economische samenwerking zullen verschillende gebieden in Europa die door politiek-economische grenzen van hun „natuurlijk” achterland gescheiden waren, nieuwe kansen krijgen. Mede om deze reden wordt de functie van de „regio” in Europees verband een andere dan in het strikt nationale kader het geval was.

Het is gezien deze op komst zijnde veranderingen niet te verwonderen, dat er allerwege in Europa een toenevende belangstelling ontstaat voor vraagstukken, verband houdende met de regionale ontwikkeling. Overal zoekt men thans naar nieuwe wegen welke tot een versnelling kunnen leiden van deze ontwikkeling. Men ziet dit niet alleen in Europees verband¹⁾, doch ook in ons

¹⁾ Behandeling op 12 januari jl. te Straatsburg in het kader van de E.E.G. en Euratom van het rapport van Campen betreffende de economische politiek op lange termijn, de financiële aangelegenheden en investeringen, waarvan hoofdstuk II handelt over „het regionaal beleid als een van de belangrijkste aspecten van een economische politiek op lange termijn van de gemeenschap” (document no. 54, 1958 van het Europees Parlement).

(vervolg van blz. 298)

zulk een fictieve bedoeling had toegelaten, zou de onzekerheid die door de regeling van art. 3 (wet van de verkoper, resp. koper) wordt buitengesloten, door een achterdeur weer worden binnengelaten.

De vraag is gesteld, of een arbitraal beding of een clause waarbij een bepaalde overheidsrechter wordt aangewezen (bijv. Rechtbank Amsterdam bevoegd) een ontwijfelbare rechtskeuze impliceert in de zin van art. 2. In 1930 is dit punt al opgeworpen en waren de stemmen verdeeld. Nederlandse arbiters worden herhaaldelijk voor de keuze tussen vreemd en eigen recht geplaatst en ook de gekozen overheidsrechter is vrij, vreemd recht toe te passen.

Voor een in een bepaald geschil bedongen arbitrage (en voor bijv. de arbitrage onder de regels van de I.K.K.) moet anders worden geoordeeld dan voor een arbitraal beding, dat een vast scheidsgerecht in werking stelt. In

eigen land, waar de gehele problematiek rond de ontwikkeling van het Westen en overig Nederland nog steeds in discussie is.

Voor nu de Nederlandse Regering voornemens is binnenkort een aantal maatregelen op het gebied van de stimulering van de regionaal economische ontwikkeling bekend te maken, is een vergelijking van het tot op heden in verschillende Europese landen op dit punt gevoerde beleid wellicht niet zonder betekenis. Voor een uitvoerige en systematische beschrijving van de thans, met name op het gebied van de regionale industrialisatie, in de verschillende Europese landen van kracht zijnde maatregelen wordt naar onlangs op dit terrein verschenen publikaties verwezen²⁾.

In het onderhavige artikel zal worden volstaan met

²⁾ a. Rapport no. 310 van het Drents Economisch Technologisch Instituut: „Vergelijking van een aantal maatregelen op het gebied van de stimulering van de regionaal economische ontwikkeling in een aantal Westelijk geörienteerde landen (Assen 1958).

b. Paul Romus: Expansion économique régionale et communauté européenne (Leiden 1958).

het eerste geval zal de clause de arbiters zelden verplichten, het recht van het land waar zij zijn gevestigd, toe te passen; in het tweede kan dit eerder voorkomen. Maar toch, hoe zou men bij zoveel verschillend luidende arbitrale clauses een Verdragsformule vinden, die duidelijk aangeeft, welke van die clauses zonder twijfel rechtskeuze beduidt? Er is geen enkel bezwaar, de uitlegging van de clauses aan de betrokken arbiters zelf over te laten. In bepaalde branches zal het arbitraal beding ontwijfelbaar rechtskeuze inhouden. Wordt daarover anders geoordeeld — terwijl partijen ook hebben nagelaten zich uitdrukkelijk over een rechtskeuze uit te laten — dan zal de wet van art. 3 ook gelden bij arbitrages.

Wij zullen in een volgend nummer spreken over doel en strekking van de andere bepalingen van het Verdrag.

Amstelveen.

J. OFFERHAUS.

een globale bespreking van de conclusies, waartoe deze studies komen.

Vooropgesteld dient te worden, dat een vergelijking van het regionaal economisch beleid in Europees verband op basis van de resultaten daarvan thans nog niet goed mogelijk is. In feite zou men hier nl. kosten en resultaten tegenover elkaar moeten stellen, om aan de hand daarvan te kunnen bepalen, welke maatregelen in de praktijk bewezen hebben het meest doelmatig te zijn. Aangezien zowel van de kosten als van de resultaten momenteel nog geen overzicht is te maken, omdat in de meeste landen de bedoelde maatregelen nog maar sedert kort in werking zijn getreden en zich veelal over meerdere jaren uitstrekken, is een dergelijke vergelijking thans niet mogelijk. Zo deze vergelijking op den duur al te maken is, dan staat nog geenszins vast, dat de bereikte resultaten een rechtstreeks gevolg zijn van de genomen maatregelen en zonder deze niet tot stand zouden zijn gekomen. Een andere moeilijkheid is gelegen in het feit, dat niet precies vaststaat hoe de resultaten vergeleken zouden moeten worden. Het aantal gecreëerde arbeidsplaatsen zal slechts een gedeelte van het bereikte resultaat omvatten, terwijl dan bovendien een onderscheid zou moeten worden gemaakt tussen „verplaatste” en „additionele” werkgelegenheid, waarbij dan nog komt, dat de ene additionele arbeidsplaats een grotere bijdrage tot het nationaal produkt kan betekenen dan de andere. Om al deze redenen is het wellicht juist, om de hierbedoelde vergelijking voorshands te beperken tot een globaal overzicht van de genomen maatregelen en de daaraan ten grondslag liggende principes.

Beziet men de geografische situatie van de gebieden, waarvoor de in het voorgaande bedoelde maatregelen zijn of worden genomen, dan blijkt de perifere ligging van deze streken. Veelal is de afstand tot de eigen nationale centra van economische activiteit groot, terwijl de ligging van deze gebieden aan de landsgrenzen evenmin ongewoon is. Het Westelijk en Noordelijk deel der Britse eilanden en de Scandinavische landen en de Zuidelijke delen van bijna alle Zuideuropese landen behoren dan ook tot de gebieden waarvoor extra stimuleringsmaatregelen moesten worden genomen. De gebieden langs de zonegrens van West- met Oost-Duitsland vormen een voorbeeld van de ongunstige invloed die politieke grenzen op de regionaal economische ontwikkeling kunnen hebben.

Vooraf na de tweede wereldoorlog en met name na 1950 is in de verschillende Europese landen een aanvang gemaakt met een actief regionaal economisch beleid.

Men is daarbij vooral aandacht gaan schenken aan het feit dat, ondanks een algemeen gunstige ontwikkeling van de welvaart, regionaal niet onbelangrijke onevenwichtigheden bleven bestaan. Bovendien ging men meer dan vroeger inzien, welke mogelijkheden in feite ongebruikt werden gelaten door het economisch niet volledig benutten van de nationale ruimte. Men spreekt daarom bijv. in Frankrijk van „l'aménagement du territoire” als van de ontdekking van een nieuwe dimensie en als van een probleem van nationale betekenis.

De maatregelen zelf, die voor de betreffende gebieden zijn genomen, blijken uiteraard sterk afhankelijk van de aard der regionale problemen. In Zuid-

Europa werd, als voorwaarde voor het kunnen creëren van voldoende werkgelegenheid, in eerste instantie meer de nadruk gelegd op de verbetering van de infrastructuur, terwijl het in de overige Europese landen veelal ging om de vervanging van verdwijnende vormen van werkgelegenheid. In het geval van Zuid-Europa wordt daarom gesproken van „backward areas”, terwijl in Noord-Europa het regionale probleem vaak wordt aangeduid als dat van de zgn. „stranded areas”. In het laatste geval hebben de maatregelen overwegend de bevordering van de regionale industrialisatie tot doel.

In tegenstelling tot de ontwikkeling in de Verenigde Staten, waar allerlei activiteiten op regionaal terrein door particulieren worden ondernomen, is de bevordering van de regionaal economische ontwikkeling in Europa overwegend een zaak van de Overheid. De economische motivering voor dit ingrijpen van de zijde van de Overheid is daarbij te zoeken in het feit, dat een optimale allocatie van de investeringen, ook in geografisch opzicht, veelal zonder overheidsingrijpen niet wordt verkregen, omdat er aanmerkelijke verschillen kunnen bestaan tussen de uitkomsten van de sociaal-economische en privaat-economische calculatie van het als gevolg van de investeringen te verwachten rendement. De Overheid treedt corrigerend op en wel zodanig, dat door het aanbrengen van wijzigingen in de data, welke als grondslag dienen voor de ondernemer inzake de allocatie van zijn investeringen, een in sociaal-economisch opzicht betere spreiding van de investeringen wordt verkregen. Behoudens in Engeland, Frankrijk, Zweden en Griekenland, waar de Overheid via een vergunningstelsel enige invloed op de vestigingsplaatskeuze van industriële bedrijven kan uitoefenen, wordt een rechtstreeks ingrijpen van de Overheid in de beslissingsvrijheid van de ondernemer nergens aangetroffen.

Een van de andere beginselen, die aan het regionaal beleid in Europa ten grondslag ligt, is de voorkeur die in vrijwel alle landen bestaat voor het scheppen van nieuwe werkgelegenheid in de te ontwikkelen gebieden boven migratie vanuit deze gebieden. In het algemeen valt daarbij op, dat verplaatsing van in congestiegebieden bestaande werkgelegenheid naar de te ontwikkelen gebieden minder succes heeft dan het in deze laatste gebieden creëren van nieuwe werkgelegenheid in de vorm van het stichten van filiaalbedrijven of het aanvatten van een geheel nieuwe fabricage. Om deze reden wordt wel gesteld, dat een succesvolle regionale industrialisatie alleen mogelijk is in een opgaande conjunctuur³⁾. Bij deze regionale industrialisatie staat allereerst het principe van de regionale concentratie op de voorgrond. Zo ziet men bijv. momenteel met name in Frankrijk het streven om van de universiteitssteden in de provincie regionale concentratiepunten van betekenis te maken.

De maatregelen, welke momenteel op het gebied van de regionaal economische ontwikkeling in de verschillende Europese landen van kracht zijn, kunnen in een aantal hoofdgroepen worden samengebracht, te weten: vorming van aparte ontwikkelingsfondsen; premie- en/of subsidieregeling; financieringsfaciliteiten; fiscale faciliteiten; overige faciliteiten.

Vorming van aparte ontwikkelingsfondsen.

In verschillende Europese landen zijn door de Regeringen, al dan niet in samenwerking met particuliere

³⁾ Zie Paul Romus, blz. 294.

organisaties, aparte fondsen gecreëerd voor de financiering van de economische, sociale en culturele ontwikkeling van bepaalde gebieden. Dergelijke fondsen vindt men bijv. in Italië (Cassa per il Mezzogiorno), Frankrijk (Fonds de Développement Economique et Social) en in Noorwegen (Utbyggingsfondet for Nord Norge), terwijl ook in België plannen in deze richting bestaan. De Europese Investeringsbank heeft tot op zekere hoogte in Europees verband een soortgelijke functie. Het stichten van dergelijke fondsen heeft het voordeel, dat een integrale aanpak van de ontwikkelingsproblematiek mogelijk wordt, doordat de beoordeling en de financiering van de uitgewerkte ontwikkelingsplannen vanuit één centraal punt geschiedt. Via de Europese Investeringsbank wordt het daarbij zelfs mogelijk om vanuit één punt de financiering van de ontwikkeling van aan elkaar grenzende gebieden in twee verschillende landen ter hand te nemen ⁴⁾.

Premie- en/of subsidieregelingen.

Onder dit hoofd treft men in Europa een veelheid van maatregelen aan, bijv. reducties op de rente van opgenomen leningen (Frankrijk, Duitsland, Denemarken), premies op industrieterreinen, gebouwen, bedrijfsuitrusting e.d. (Frankrijk, Nederland, Ierland), tegemoetkomingen, gebaseerd op het aantal aan te stellen arbeidskrachten (Nederland, Duitsland), tegemoetkoming in de scholings- resp. omscholingskosten van arbeiders (Ierland, Nederland), reducties op de tarieven van openbare nutsbedrijven (Zuid-Europa: elektriciteit en spoorwegen; West-Duitsland: vervoer) etc. Alhoewel de in het voorgaande bedoelde faciliteiten een nuttig hulpmiddel kunnen zijn om „aanzelende” ondernemers over de drempel te trekken, leggen deze veelal eenmalige premies en subsidies nagenoeg geen gewicht in de schaal als zij gesteld worden tegenover de particuliere investeringen, noodzakelijk voor het creëren van nieuwe werkgelegenheid in de bedoelde gebieden. De ervaring is dan ook wel, dat de meeste invloed uitgaat van die faciliteiten die hun invloed doen gevoelen op de jaarlijks terugkerende exploitatiekosten van de nieuwe bedrijven. Bovendien blijkt nog, dat in het algemeen de grotere bedrijven, die via decentralisatie een grote invloed op de regionale economische ontwikkeling kunnen uitoefenen, minder gevoelig zijn voor de invloed van de premies dan de kleinere bedrijven.

Financieringsfaciliteiten.

In Turkije, Griekenland, Italië, Spanje, Portugal, België en Denemarken bestaan er mogelijkheden tot het verkrijgen van leningen, kredieten en garanties voor activiteiten die de regionaal economische ontwikkeling bevorderen. Ook ziet men vaak, dat de betreffende faciliteiten gegoten worden in de vorm van mede door de Overheid gestichte instellingen, die voorzien in de gehele industriële outillage (terreinen, gebouwen, wegen, nutsvoorzieningen e.d.). Zo kent men in Engeland de Industrial Estate Companies, in Frankrijk de Sociétés d'économie mixte d'équipement en in Duitsland de ont-

wikkelingsmaatschappijen als bijv. Emsland G.m.b.H., waarvan deze laatste alleen geen gebouwen beschikbaar stelt.

In de Verenigde Staten is gebleken dat in de vorm van de Industrial Development Corporations een nuttige samenwerking tussen particulieren en Overheid kan worden bereikt. Naarmate de particulier zelf meer wordt geconfronteerd met de nadelen van een achterblijvende ontwikkeling, zal hij eerder bereid zijn om ook financiële medewerking te verlenen. Op lokaal en regionaal niveau is deze samenwerking daarom eerder te verwezenlijken dan op nationaal niveau.

Fiscale faciliteiten.

Zeer vele Europese landen gebruiken het systeem van het verlenen van belastingfaciliteiten als middel om de regionaal economische ontwikkeling te bevorderen. Zich nieuw vestigende bedrijven biedt men nl. veelal de mogelijkheid tot het gedurende meerdere jaren doen van extra afschrijvingen op de machines en bedrijfsgebouwen bij vestiging in een bepaald gebied (Noorwegen, West-Duitsland, Frankrijk, Ierland, Italië, Spanje, Portugal etc.). De gevolgen van deze faciliteiten doen zich in de exploitatierekeningen van de bedrijven meerdere jaren gevoelen, terwijl ook de psychologische werking van het hanteren van belastingfaciliteiten niet mag worden onderschat, vooral niet in landen met een relatief hoge belastingdruk. Met name de mogelijkheid tot aantrekking van buitenlandse bedrijven blijkt o.a. sterk afhankelijk van de fiscale prikkels die worden gegeven ⁵⁾.

Overige faciliteiten.

Als voorbeeld van andere mogelijkheden tot het geven van stimulansen aan de regionaal economische ontwikkeling, noemen wij het plaatsen van overheidsopdrachten bij bedrijven in de te ontwikkelen gebieden. Zo zijn alle overheidsbedrijven in Italië verplicht om ten minste 1/5 gedeelte van al hun contracten en opdrachten af te sluiten met bedrijven in het Zuiden des lands. Soortgelijke regelingen vindt men in Griekenland. In Duitsland probeert de Overheid de bedrijven die veel regeringsopdrachten verkrijgen dan wel voor de openbare behoefte werken, te bewegen zich in de „Förderungsgebiete” te vestigen.

Conclusie.

Vatten wij de belangrijkste punten van het voorgaande betoog samen en houden wij daarbij het oog op nieuwe mogelijkheden voor het regionaal economisch beleid in Nederland, dan valt op drie nieuwe mogelijkheden te wijzen, welke in het vroegere beleid onvoldoende uitdrukking hebben gevonden:

- a. stichting van aparte ontwikkelingsfondsen voor de oplossing van de regionale problematiek, waardoor een integrale aanpak van het gehele probleem wordt verzekerd ⁶⁾;

⁵⁾ Zie de opmerking terzake in Elseviers Weekblad van zaterdag 14. maart 1959 op blz. 11, onder het hoofd „Genève”.

⁶⁾ Belanghebbenden zouden hierbij naar rato dienen bij te dragen. Gezien de invloed welke nieuwe werkgelegenheid heeft op de uitkeringen van het Algemeen Werkloosheidsfonds denken wij hierbij ook aan een bijdrage van die zijde. Daarnaast dient evenals in het buitenland op een groter beroep op hulp van de zijde van het particulier initiatief te worden aangedrongen.

⁴⁾ a. Door de heer Nederhorst is hierop gewezen bij de behandeling in het Europees Parlement van het „Verslag betreffende de economische politiek op lange termijn van E.E.G. en Euratom”, op 12 januari 1959.

b. Zie ook: Economic Survey of Europe 1954, blz. 70, waarin eveneens voor een gezamenlijke aanpak wordt gepleit.

Op grond van de thans ter beschikking staande cijfers over de ontwikkeling van het levensverzekeringbedrijf, welke een officieus karakter dragen doch voldoende representatief zijn om tot bepaalde conclusies te komen, kan worden geconstateerd dat het jaar 1958 voor dit bedrijf opnieuw een periode van vooruitgang is geweest. Voor het eerst in de geschiedenis van de levensverzekering heeft de binnenlandse jaarproductie de grens van f. 4 mrd. overschreden. De binnen- en buitenlandse produktie zal, naar mag worden verwacht, in de buurt van de f. 5 mrd. liggen. Wat de produktie per branche betreft maakten de kapitaalverzekeringen 46,2 pCt., de renteverzekeringen 47,4 pCt. en de volksverzekeringen 6,4 pCt. van de totale produktie uit. De toeneming van het premieinkomen bedroeg in 1958 rond f. 75 mln. en die van de uitkeringen rond f. 19 mln. Het totaal der beleggingen is in het afgelopen jaar gestegen met f. 574 mln. Van dit beleggings-excedent heeft de lening op schuldbekentenis verreweg het grootste deel, t.w. f. 365,4 mln., voor haar rekening genomen.

Levensverzekering

in

1958

Productie.

Als gevolg van de recessie en de op bestedingsbeperking gerichte maatregelen, waardoor in verschillende sectoren van het bedrijfsleven een verminderde bedrijvigheid aan de dag trad en een zekere ongerustheid over het toekomstig conjunctuurverloop viel waar te nemen, waren de verwachtingen ten aanzien van de toevoer aan nieuwe verzekeringen, van de produktie dus, in het begin van 1958 bij het levensverzekeringbedrijf niet al te hoog gespannen. Aanvankelijk heeft het er dan ook naar uitgezien, dat de te behalen resultaten beneden het peil van 1957 zouden blijven.

Een halverwege 1958 opgemaakte tussentijdse balans wees uit, dat de produktie, gebaseerd op de door het Centraal Bureau voor de Statistiek verstrekte gegevens betreffende uitsluitend in ons land bij de binnen- en buitenlandse maatschappijen tot stand gekomen (nieuwe) verzekeringen met f. 1.856,3 mln. even onder het produktieniveau medio 1957 ten bedrage van f. 1.870,5 mln. was gebleven. In de tweede helft van 1958 echter toen de economische barometer onder een wijkende recessie steeds meer in de richting van „mooi weer” draaide, de teugels van de bestedingsbeperking wat konden worden gevierd

en de conjunctuurachteruitgang tot stilstand scheen te zijn gekomen, begon zich ook bij het levensverzekeringbedrijf weer een opgaande lijn in de produktieresultaten af te tekenen, welke in het laatste kwartaal haar hoogtepunt bereikte. Niet alleen werd de medio 1958 op medio 1957 bestaande achterstand van f. 14,2 mln. volledig ingelopen, maar de produktie nam onder de verbeterde economische omstandigheden zelfs in die mate toe, dat het jaar 1958 volgens de voorlopige cijfers kon worden afgesloten met een binnenlandse produktie van f. 4.114,4 mln., waarmee het in 1957 behaalde resultaat van f. 3.933,9 mln. met f. 180,5 mln. werd overtroffen.

Waar nog nimmer eerder voor zulk een hoog bedrag aan nieuwe verzekeringen werd ingeschreven betekent dit, dat 1958 voor het levensverzekeringbedrijf after all toch nog een record-jaar is geworden, waarin voor het eerst in de geschiedenis van de levensverzekering de grens van f. 4 mrd. binnenlandse produktie in een enkel jaar werd overschreden. Wat de binnen- en buitenlandse produktie betreft werd blijkens het verslag van de Verzekeringskamer deze mijlpaal reeds in 1956 bereikt, in welk jaar voor een bedrag van f. 4.063 mln. door de Nederlandse verzekeringsondernemingen zowel hier te lande als in de bedrijfsgebieden

(vervolg van blz. 301)

- b. verlening van fiscale faciliteiten aan zich in te ontwikkelen gebieden vestigende bedrijven. Van discriminatie kan hier naar onze mening moeilijk worden gesproken, omdat met behulp van dit soort faciliteiten de thans t.o.v. deze gebieden bestaande discriminatie in de vorm van een relatief geringer aandeel in de algemene welvaart wordt opgeheven;
- c. nauwe samenwerking tussen de overheden van twee aan elkaar grenzende in verschillende landen gelegen ontwikkelingsgebieden, teneinde het gezamenlijke probleem sneller tot een oplossing te kunnen brengen, al dan niet met behulp van de Europese Investeringsbank.

Juist waar de Europese economische samenwerking bedoeld is als middel om tot een betere benutting te komen van de eigen mogelijkheden in Europees verband, dient een zo goed mogelijk gebruik te worden gemaakt van alle potenties en deze liggen ook in de „provincie”.

Nu verschillende gebieden in het kader van de Euro-markt nieuwe kansen krijgen, omdat de natuurlijke binding met streken aan de andere zijde van de landsgrenzen wordt hersteld door het wegvallen van politiek-economische grenzen, dient de Overheid de instanties in deze gebieden adequate faciliteiten te verschaffen om deze nieuwe kansen te kunnen benutten.

Assen.

Drs. Th. G. HEIJKE.

buiten onze landsgrenzen werd afgesloten. In 1957 bedroeg de productie f. 4.458,6 mln. Verwacht mag worden, dat voor 1958 het officiële productiecijfer, hetwelk eerst bekend zal worden na publicatie van het verslag van de Verzekeringskamer tegen het einde van dit jaar, in de buurt van de f. 5 mrd. zal liggen.

Voor onze beschouwing over de ontwikkeling van de levensverzekering zijn wij aangewezen op de C.B.S.-gegevens die, zoals gezegd, uitsluitend betrekking hebben op de binnenlandse productie. Zij verschaffen ons een voorlopige indruk van de mate, waarin door het Nederlandse volk in het afgelopen jaar voorzieningen zijn getroffen tot verbetering van zijn inkomens- en vermogenspositie in latere jaren. Uit vrije wil en op eigen initiatief heeft ons volk in 1958 ruim f. 4,1 mrd. belegd in polissen van levensverzekering, welk bedrag tezamen met de reeds in vorige jaren verzekerde som van bijna f. 27,7 mrd., zijnde het totaal van het ultimo 1957 alleen in Nederland bij het particuliere binnenlandse bedrijf verzekerd bedrag, in de toekomst op de op de polissen aangegeven tijdstippen aan de verzekerden zelf resp. hun nabestaanden tot uitkering zal komen. Ter verlichting van materiële zorgen en tot behoud van financiële zelfstandigheid. Dat ondanks de minder gunstige economische situatie, welke in een groot deel van 1958 heeft geheerst, de productie tot record-hoogte is gestegen, bewijst, dat bij ons volk de zorg voor de toekomst niet in het gedrang is gekomen en dat ook onder moeilijker omstandigheden het streven op het verkrijgen van financiële zekerheid in een latere levensperiode gericht blijft. Een bemoedigend verschijnsel, omdat met een op redelijk peil staande toekomstvoorziening de individuele mens niet slechts zijn eigen belang dient, maar ook dat van de ganse gemeenschap. Des te minder arm-lastigen ons volk telt, des te gunstiger de voorwaarden voor verhoging van onze volkswelvaart.

Bij het levensverzekeringbedrijf onderscheidt men drie categorieën van verzekeringen, t.w. kapitaalverzekeringen, renteverzekeringen en volksverzekeringen, waarvan de twee eerstgenoemde rubrieken verreweg de voornaamste vormen. Volksverzekeringen zijn van slechts bescheiden omvang en dienen in hoofdzaak om de kosten van begravenis en crematie te dekken. Zij worden niet zo zeer uit een oogpunt van oudedags- en gezinsverzorging gesloten, hetgeen juist wel het geval is bij de kapitaal- en renteverzekeringen. Deze worden weer onderverdeeld in *individuele*, d.w.z. voor privé-rekening aangegane verzekeringen en in verzekeringen, die tegen een gereduceerd premietarief in de verhouding werkgever-werknemer tot stand komen en als *collectieve* verzekeringen bekend staan. De splitsing individueel-collectief wordt wel in het verslag van de Verzekeringskamer toegepast, echter niet in de cijfers van het C.B.S. Het onttrekt zich daardoor op het ogenblik aan onze beoordeling, welk gedeelte van de in 1958 geboekte productie op de individuele branche en welk gedeelte op de collectieve tak van het bedrijf betrekking heeft. Waarschijnlijk zal dit wel niet veel anders zijn geweest als in 1957. In haar verslag over dat jaar heeft de Verzekeringskamer gerapporteerd, dat van de productie-1957 bijna 51 pCt. het individuele en 43 pCt. het collectieve bedrijf betrof. De overblijvende 6 pCt. is volksverzekering.

Ten aanzien van nieuwe collectieve contracten werd begin 1958 een regeling in het leven geroepen, welke een technische herziening van de tarieven inhield en waarmee werd beoogd een deel van de beleggingsvoordelen, welke in tijden van hoge rente door het levensverzekeringbedrijf

worden behaald, onmiddellijk aan de betrokken verzekeringsrelaties ten goede te doen komen. De zgn. rentekortingsclausule werd in 1958 ingevoerd. Het daaraan ten grondslag liggende kortingsstelsel werd gebaseerd op het rendement van 2½ pCt. inschrijving in het Grootboek der Nationale Schuld (N.W.S.) in de drie voorafgaande maanden. Door dit rendement met 3½ te verminderen en het verschil met 8 te vermenigvuldigen werd het percentage verkregen waarmee de voor nieuwe collectieve verzekeringsovereenkomsten berekende tarieven worden gekort, evenwel met dien verstande, dat de reductie ten hoogste 12 pCt. kan bedragen, hetgeen derhalve mogelijk is bij een rendement N.W.S. van 5 pCt.

Aan kapitaalverzekeringen kwam in 1958 voor een bedrag van f. 1.901,6 mln. tot stand, waarmee het in 1957 geboekte resultaat van f. 1.736,5 mln. met f. 165,1 mln. werd overtroffen. In aanmerking nemende dat over de gehele linie in 1958 ten opzichte van 1957 een productiesurplus van f. 180,5 mln. werd genoteerd, betekent dit, dat vrijwel het gehele productie-overschot te danken is aan de sterke toeneming van de kapitaalverzekeringen. Voor een belangrijk deel moet dit verschijnsel worden toegeschreven aan het feit, dat in 1958 veelvuldig gebruik is gemaakt van de mogelijkheid, hypothecaire geldleningen bij het levensverzekeringbedrijf af te sluiten onder medeverband van kapitaalpolissen. Het procentuele aandeel van de kapitaalverzekering in de totale productie steeg van 44,1 pCt. in 1957 tot 46,2 pCt. in 1958.

De productie aan nieuwe renteverzekeringen handhaafde zich in 1958 op het peil van 1957. Zij bedroeg f. 1.951,8 mln. tegen f. 1.939,7 mln. een jaar eerder, wat neerkomt op een lichte stijging van f. 12,1 mln. Relatief nam de renteverzekering echter af, nl. van 49,3 pCt. in 1957 tot 47,4 pCt. in 1958.

Ook bij de volksverzekering valt een kleine vooruitgang te constateren. In deze sector werd een bedrag van f. 261 mln. aan nieuwe verzekeringen gesloten tegen f. 257,7 mln. in 1957, of wel 6,6 pCt. in 1957, doch 6,4 pCt. in 1958.

TABEL I. *Productie per branche*

Branche	1957	1958	verschil 1958 t.o.v. 1957	1957	1958
	(in miljoenen gulden)			(in procenten v. h. totaal)	
Kapitaalverzekeringen	1.736,5	1.901,6	+ 165,1	44,1	46,2
Renteverzekeringen (gekapitaliseerd door vermenigvuldiging met 10)	1.939,7	1.951,8	+ 12,1	49,3	47,4
Volksverzekeringen	257,7	261,0	+ 3,3	6,6	6,4
Totaal	3.933,9	4.114,4	+ 180,5	100,0	100,0

Premie-ontvangsten.

Betreffende de ontwikkeling van de levensverzekering beperkt het C.B.S. zich tot het verstrekken van productiecijfers. Onder auspiciën van de „Voorlichtingscommissie uit het Levensverzekeringbedrijf” verschijnt echter elke drie maanden een kwartaaloverzicht, dat informatie verschaft over de gang van zaken bij het levensverzekeringbedrijf ten aanzien van: a. het premie-inkomen; b. de uitkeringen; c. de beleggingen.

Uit de vier thans beschikbaar zijnde kwartaalpublicaties blijkt, dat door de gezamenlijke maatschappijen op de uitsluitend hier te lande afgesloten verzekeringen een bedrag aan premien is ontvangen, dat met f. 804,2 mln. een niveau bereikte, hetwelk rond f. 75 mln. hoger lag dan in 1957, in welk jaar het premie-inkomen f. 729,4 mln. groot was. In 1958 zijn de totale consumptieve bestedingen van de

(Advertentie)

Nederlandse bevolking gestegen, doch zoals uit de toename van het premie-inkomen blijkt, is dit niet ten koste gegaan van het sparen op lange termijn via de levensverzekering.

Uitkeringen.

Het is begrijpelijk, dat als gevolg van de snelle ontwikkeling van de levensverzekering — het verzekerde bestand ultimo 1938, het vooroorlogse recordjaar, f. 4.668 mln. bedragende is in een periode van twintig jaar meer dan vervijfvoudigd en gestegen tot f. 23.138 mln. ultimo 1957 — ook het bedrag der uitkeringen een van jaar tot jaar opgaande lijn vertoont. Met een totale uitkering van f. 237,3 mln. (in 1957 f. 218,4 mln.) heeft het levensverzekeringbedrijf in 1958 opnieuw een belangrijke bijdrage geleverd tot verlichting van materiële zorgen op de oude dag resp. na overlijden van de verzekerden en tot versteviging van de algemene welvaartssituatie. Dit komt er op neer, dat per werkdag gemiddeld ruim f. 765.000 uit de kassen der levensverzekeringmaatschappijen aan de gemeenschap is teruggevloeid.

TABEL 2.

Uitkeringen aan polishouders en begunstigen

Uitkering	1957		1958	
	in mln. guldens	in pCt.	in mln. guldens	in pCt.
wegens overlijden	37,7	17,3	41,0	17,3
op de afloopdata	82,5	37,8	90,3	38,0
aan diverse vormen van rente	98,2	44,9	106,0	44,7
totaal	218,4	100,0	237,3	100,0

Uit bovenstaande tabel blijkt, dat verhoudingsgewijs de onderlinge verdeling van de drie uitkeringsrubrieken nauwelijks verschilt met die van vorig jaar.

Het nut van de levensverzekering uit een oogpunt van risicodkking komt duidelijk naar voren in de cijfers betreffende polissen, waarvan de verzekerde bedragen op grond van overlijden van de verzekerden binnen een tijdsbestek van twee jaar na het afsluiten van de verzekeringsovereenkomsten, opeisbaar werden. Tot de polissen, die in 1958 wegens overlijden van de verzekerden tot uitkering kwamen, behoorden er 4.205 die nog geen twee jaar te voren waren tot stand gekomen. Deels betreft het hier polissen, volgens welke direct na overlijden een kapitaal beschikbaar kwam resp. een jaarlijkse rente inging, waarvan de uitkeringsduur al dan niet afhankelijk is gesteld van het in-leven-zijn van deze of gene persoon, deels polissen, waarbij na overlijden de premiebetaling ophield en de uitkering op een later, in het contract nauwkeurig bepaald tijdstip, plaats zal vinden. De uitkeringswaarde van genoemde 4.205 polissen vertegenwoordigde een bedrag van f. 5.668.765, waartegenover een premie-inkomen staat van f. 347.120, hetgeen inhoudt, dat er 16,3 maal zoveel door de maatschappijen zal moeten worden uitbetaald dan er aan premiën ontvangen is. Voor zover men zich zou afvragen, hoe dit zakelijk bezien mogelijk is, wordt er aan herinnerd, dat aan de levensverzekering het principe ten grondslag ligt het risico, dat

ieder individueel loopt, nl. het risico van vroeger te overlijden dan verwacht wordt, door allen gezamenlijk te doen dragen. Tegenover de een, die meer betaalt dan hij ontvangt, staat de ander wiens erfgenamen soms vele malen meer incasseren dan gestort is. In tabel 3 vindt men hieromtrent leerzame cijfers over de laatste vijf jaar vermeld.

TABEL 3.

Door overlijden binnen 2 jaar vervallen polissen

Jaar	Aantal polissen	Premie-ontvangst in guldens	Uitkeringen	
			in guldens	in veelvoud van de premie-ontvangst
1954	4.981	356.886	3.854.241	10,8
1955	4.685	262.192	3.535.273	13,5
1956	4.737	368.916	4.691.316	12,7
1957	4.579	420.865	5.384.069	12,8
1958	4.205	347.120	5.668.765	16,3

Beleggingen.

Op welke wijze in vergelijking tot 1957 de beleggingen in 1958 hebben plaats gehad en welke mutaties zich daarbij hebben voorgedaan, blijkt uit onderstaande tabel.

TABEL 4.

Belegd kapitaal

Soort belegging	Balanswaarde		Stijging of daling in mln. guldens
	per 31-12-1957	per 31-12-1958	
	(in miljoenen guldens)		
Vaste eigendommen	458,6	495,1	+ 36,5
Hypotheken	1.234,9	1.382,5	+ 147,6
Effecten	558,7	592,9	+ 34,2
Leningen op schuldbekentenis ..	3.243,6	3.609,0	+ 365,4
Schatkistpapier en promessen ...	1,2	0,0	— 1,2
Inschrijvingen Grootboek en Schuldregisters	650,0	613,0	— 37,0
Polisbeleningen	80,9	85,5	+ 4,6
Overige beleggingen	125,4	149,4	+ 24,0
Totaal	6.353,2	6.927,3	+ 574,1

Op grond van de thans ter beschikking staande cijfers over de ontwikkeling van het levensverzekeringbedrijf, welke uiteraard een officieus karakter dragen, doch aan de andere kant voldoende representatief zijn om tot bepaalde conclusies te komen, kan worden geconstateerd, dat het jaar 1958 voor dit bedrijf opnieuw een periode van vooruitgang is geweest.

Rotterdam.

J. B. BOOIJ.

BOEKBESPREKINGEN

Dr. G. R. Krusel: *De industriële vestigingsplaats*. H. E. Stenfert Kroese N.V., Leiden 1957, 280 blz. f. 14,50.

Bovengenoemd werk, dat opgenomen werd in de bekende reeks „Bedrijfseconomische Monografieën” (no. XXIV), is in feite een heruitgave van Dr. Krusels dissertatie, waarbij slechts de titel een wijziging onderging.

Het behandelde onderwerp heeft in de afgelopen periode allermint aan actualiteit ingeboet en verdient ongetwijfeld in brede kring de aandacht. De noodzaak

de industrialisatie in ons land te bevorderen alsmede de problemen, voortvloeiend uit de toenemende bevolkingsconcentratie in de westelijke provincies deden — zowel bij overheid als bedrijfsleven — een dwingende behoefte ontstaan aan verdieping van inzicht inzake het vestigingsplaatsvraagstuk.

De literatuur over dit onderwerp is de laatste jaren — met name in het buitenland — aanzienlijk toegenomen, doch vanuit de bedrijfseconomische gezichtshoek werd het probleem stellig nog onvoldoende belicht. Het boek van Krusel is een lofwaardige poging om de in dit opzicht ontstane lacune aan te vullen.

In de bedrijfseconomie vormt de vestigingsplaats-theorie onder het hoofdstuk „verhoudingen van geografische plaats” een onderdeel van de algemene organisatie-leer. In dit kader past o.a. een beschouwing over de relaties met de kwantitatieve verhoudingen, de verhoudingen van functionele plaats, van tijd en van macht. In het werk van Krusel valt een dergelijke systematiek — zij het in minder uitgesproken vorm — te onderkennen. Met name wordt het accent gelegd op die aspecten van het vestigingsplaatsprobleem, welke in de literatuur tot dusver onvolledig of in het geheel niet zijn behandeld.

Boeiend is de uitvoerige uiteenzetting over de betekenis van de functionele plaats der bedrijfshuishouding voor de vestiging; in een tweetal hoofdstukken worden achtereenvolgens de vier fundamentele krachten, die de plaats van de bedrijfshuishouding in de bedrijfskolom bepalen, bezien tegen de achtergrond van het vestigingsvraagstuk.

Het belangwekkendste deel van het boek is wellicht het hoofdstuk waarin de schrijver de relatie tussen bedrijfsgrootte en vestigingsplaats aan de orde stelt. Op bedrijfseconomische gronden komt hij tot de conclusie dat het grootbedrijf veelal op het platteland een gunstige standplaats kan vinden, terwijl de kleinere bedrijven eerder op de grote steden zijn aangewezen, een opvatting, tegengesteld aan hetgeen doorgaans in planologische kringen wenselijk wordt geacht.

Ook de sociale en psychologische aspecten van het vraagstuk alsmede de rol van de overheid bij de bedrijfsvestiging worden in het onderhavige werk aan een nadere beschouwing onderworpen. Meermalen blijkt dat de auteur ook voor andere overwegingen dan puur economische openstaat. Zijn bedoeling is echter aan te tonen in hoeverre inbreuk gemaakt wordt op een rationele bedrijfsvoering. Krusel ziet overigens een — door de economie gestelde — absolute grens bij het zoeken naar een zinvolle synthese tussen de verschillende aspecten, nl. daar, waar het bedrijfsleven op niet rendabele wijze zou moeten produceren.

Met tal van verhelderende voorbeelden laat Krusel zien welk een ingewikkeld netwerk van krachten de optimale vestigingsplaats van het industriële bedrijf bepaalt. Het lezen van zijn boek versterkt ons in het besef dat men niet kan volstaan met een generalisering van de problematiek. Anderzijds is het gevaar niet denkbeeldig in een oeverloos moeras te belanden bij het ontleden van de talloze werkzame krachten. Het is een verdienste van de schrijver dat hij in deze Scylla-Charibdis-situatie de juiste lijn in zijn betoog heeft weten vast te houden.

Wij achten dit werk onmisbaar voor een ieder die zich met het vestigingsplaatsvraagstuk heeft bezig te houden. Dat de naam van de auteur op de omslag fou-

tief werd afgedrukt is bepaald hinderlijk te noemen. Een dergelijke slordigheid had toch — zeker bij een boek als dit — niet mogen voorkomen!

Heemstede.

Drs. G. VAN KEULEN.

Drs. J. L. Wage: Verkoopleiding en verkooporganisatie.
N. Samsom N.V., Alphen a/d Rijn (1958), 330 blz., f. 18,75.

R. Mulder: Van marktsituatie tot offerte. N. Samsom N.V., Alphen a/d Rijn (1958), 99 blz., f. 4,90.

In de inleiding van zijn boek schrijft de heer Wage: „De nood onzer tijden — de tijdnood — heeft mij er toe gebracht, een bescheidener opzet te kiezen en uit te werken. Dit boek behandelt thans niet het commerciële beleid doch geeft capita selecta over de verkooporganisatie”.

In het „Woord Vooraf”, dat L. Meertens opneemt in zijn in 1954 verschenen boek „De organisatie van de verkoop”, staat: „Het commerciële beleid heb ik — althans voorlopig — als een te omvangrijke taak moeten verwerpen. . . . Ik heb mij daarom in stof en titel beperkt, en het hoofaccent gelegd op de organisatie van de verkoop. . . .”.

J. L. Wage brengt dus een tweede boek over de organisatie van de verkoop. Toch is het verschijnen van dit boek, naast dat van L. Meertens, verheugend omdat het als het ware een complement hierop is. We zouden kunnen zeggen dat Meertens de theoretische basis geeft en Wage de praktische uitwerking.

Na drie korte theoretische hoofdstukken behandelt Wage bijv. de recruitering, selectie, opleiding en bezoldiging van verkopers, rayonering en rayonbewerking, de vergoeding van reiskosten, onderwerpen die men bij Meertens niet vindt — uitgezonderd de beloning. Bij ieder van deze onderwerpen worden aan de praktijk ontleende voorbeelden gegeven. Wil Meertens voornamelijk de weg wijzen naar, en zich bezinnen op, „verantwoorde methoden voor het bereiken van een verantwoorde oplossing”, Wage geeft als vervolg hierop vele van de — aan de praktijk ontleende — mogelijke oplossingen.

In het boekje van R. Mulder worden tien — verspreid gepubliceerde — artikelen gebundeld. De organisatie van de verkoop staat, volgens de heer Mulder, achter bij de organisatie van de produktie en van de administratie en wel omdat er nog geen commerciële technologie zou zijn, nog geen duidelijk antwoord op de vraag wat het specifieke van het commerciële proces is nog geen commerciële norm om de doelmatigheid van de organisatie te toetsen. De frisheid en originaliteit van deze zeer lezenswaardige artikelen, ten dele ook over de techniek van de verkoop, sporen de lezer aan zich in de problemen van de verkooporganisatie te verdiepen.

Na de genoemde publikaties is nu het wachten op een studie betreffende het commerciële beleid. Ook echter op verdere, meer systematische bewerking van een aantal onderwerpen uit het boek van Wage. Bij meer specialisatie in de behandeling naar de categorieën van verkopen (bijv. aan industrie, detailhandel of consument e.a.) zou meer een handboek tot stand komen dat door de verkoopleider kan worden nageslagen. Een dergelijk handboek — of meerdere handboeken gezien het aantal onderwerpen — zal de achterstand in de organisatie van de verkoop die de heer Mulder noemde, helpen inhalen. Een waardevolle basis is hiervoor, in de Nederlandse literatuur, thans gelegd.

Huizen.

Dr. D. H. VAN DONGEN TORMAN.

Levensverzekering-Maatschappij
N.V. Rotterdamsche Verzekering-Societeit (R.V.S.)
gevestigd te Rotterdam, Westerstraat 3

Balans op 31 December 1958

Vaste eigendommen	f 44.678.000.-
Hypotheke	85.739.000.-
Effecten	90.085.000.-
Leningen op schuldbekentenis	156.420.000.-
Polisbeleningen	13.836.000.-
Inschr. grootboeken en schuldregisters	91.398.000.-
Overigebeleggingen	6.914.000.-
Debiteuren en andere activa	16.367.000.-
	<u>f 505.437.000.-</u>

Maatschappelijk Kapitaal f 15.250.000.-	
waarvan ongeplaatst	8.250.000.-
	f 7.000.000.-
Extra reserve	21.448.000.-
Premiereserve	463.378.000.-
Deposito o/g	2.854.000.-
Gereserveerde uitkeringen	903.000.-
Gereserveerd voor belastingen	1.049.000.-
Crediteuren en andere passiva	8.805.000.-
	<u>f 505.437.000.-</u>

GELD- EN KAPITAALMARKT

De geldmarkt.

Daar er in de goud- en deviezenvoorraad in handen van De Nederlandsche Bank geen belangrijke mutaties optreden, wordt de toestand op de geldmarkt door binnenlandse factoren bepaald. Hierbij moet vooral worden gedacht aan de beweging van de bankbiljettencirculatie alsmede aan de betalingen door en aan de Schatkist. Wat eerstgenoemde factor betreft, na de expansie in verband met de paasdagen is de circulatie nog steeds aan het inkrimpen. In de week eindigend 7 april bedroeg de daling f. 125 mln. In eerste instantie zal het inleveren van deze bankbiljetten bij de circulatiebank tot een dienovereenkomstige stijging leiden van het tegoed der banken. In feite blijkt dit tegoed evenwel met ca. f. 50 mln. minder te zijn toegenomen. Dit is veroorzaakt door de aflossing van bij de Bank opgenomen voorschotten en betalingen aan de Schatkist.

Deze betalingen kunnen ditmaal niet in verband hebben gestaan met het afnemen van schatkistbiljetten bij de Agent, want in genoemde week is hiervan per saldo door de Staat meer afgelost dan geplaatst. Het is wellicht interessant erop te wijzen dat een deel van het door de Staat op 1 april afgeloste papier bestond uit de 5-jaarsbiljetten die op 15 april 1954 op 1 7/8 pCt. rente-basis werden geplaatst. Ter vergelijking diene dat papier met dezelfde looptijd thans à 3 1/2 pCt. bij de Agent kan worden afgenomen.

Het saldo van de Staat bedroeg 7 april ruim f. 800 mln. In de thans nog lopende kasreserve-periode zijn er geen grote betalingen meer te verrichten. In de volgende periode die 22 april begint, wordt dit anders, al zullen ook dan de thans reeds bekende verplichtingen, gemakkelijk uit het huidige saldo kunnen worden voldaan. De noodzaak voor de Staat om met een tender voor kortlopend schatkistpapier te komen, is dus nog niet te voorzien, terwijl ook De Nederlandsche Bank zich nog steeds afzijdig houdt. Met de straks te ontvangen middelen zal de geldmarkt, als dit zo doorgaat, of tot meerjarige schatkistbiljetten of tot het buitenland haar toevlucht moeten nemen.

vacatures

De Vereniging van uitgevers van dagbladen
DE NEDERLANDSE DAGBLADPERS
GEVESTIGD TE AMSTERDAM
wenst over te gaan tot aanstelling van een

ADJUNCT-SECRETARIS

In aanmerking komen juristen of economen van ongeveer 30 jaar. Aan hen, die reeds enige ervaring hebben in secretariaatswerkzaamheden, wordt voorkeur gegeven. Het secretariaat vervult in de vereniging een belangrijke taak en men zoekt dan ook een zelfstandige, voortvarende, persoonlijkheid met goede juridische, economische en representatieve kwaliteiten. Het is de bedoeling de te benoemen functionaris zo spoedig mogelijk te betrekken in het leidinggevend werk van de tegenwoordige secretaris. Dienaangaande is bevredigend perspectief aanwezig. Candidaten zullen eventueel worden uitgenodigd voor een psychologisch onderzoek.

Eigenhändig (niet met ballpoint) geschreven brieven met volledige inlichtingen over leeftijd, opleiding en praktijk, en vergezeld van een recente pasfoto, vóór 4 mei a.s. te richten aan het Secretariaat van de Nederlandse Dagbladpers, Herengracht 268, Amsterdam.

(Zie ook de vacatures op blz. 294)

De kapitaalmarkt.

„We may safely advise an investment policy of suspicion, skepticism and a good measure of disbelief”, aldus een bekende Amerikaanse broker, door de New York Times geciteerd in een artikel dat vrijwel uitsluitend bestond uit soortgelijke citaten van andere makelaars. Ook de Securities and Exchange Commission heeft thans een waarschuwend geluid laten horen, daarbij haar stem voegend bij die van de New York Stock Exchange zelf. Kennelijk wil iedereen zijn geweten ontlasten voor het geval het met het koersverloop eens mis mocht gaan, en deze politiek heeft in de verslagweek op de Amerikaanse koersen een zekere — zij het matige — invloed gehad, ondanks de gunstige conjunctuurontwikkeling. Het geloof in de Amerikaanse economie is blijkbaar weer dermate onwankelbaar geworden, dat de Amerikaanse staalarbeiders bij de komende loononderhandelingen o.a. om drie vrije maanden per vijf jaar zullen vragen. De voorzichtige pogingen in ons land om de werkweek geleidelijk van 48 tot 47 uur te verminderen steken hiernaast bepaald pover af.

Blijkens opgave van de Vereniging voor den Effectenhandel met betrekking tot de 20 „market leaders” van de Amsterdamse beurs in de maand maart, komt de eer het meest verhandelde aandeel ter beurse te zijn wederom aan de aandelen Philips toe (reële omzet f. 36½ mln.). Onder de 20 vermelde aandelen bevinden zich drie aandelen van beleggingsmaatschappijen. De enorme vlucht van de beleggingsfondsen is een kenmerk van de huidige hausse op de aandelenmarkt. Ook in 1929 heeft dit verschijnsel zich voorgedaan. Wie Galbraith' „The great crash” erop na leest slaat de schrik om het hart. Helemaal is het niet mogelijk om aan de hand van het feit dat er zowel in 1929 als 30 jaar later een overweldigende belangstelling voor beleggings-

DE TWENTSCHE BANK N.V.

Gecombineerde Maandstaat op 31 maart 1959

Kas, Kassiers en Dag-geldleningen . . . f	113.729.205,86	Kapitaal . . . . . f	49.000.000,-
Nederlands		Reserve . . . . . „	22.000.000,-
Schatkistpapier „	482.200.000,-	Bouwreserve . . . . . „	1.000.000,-
Ander Overheidspapier „	34.439.243,04	Deposito's op Termijn „	402.860.472,37
Wissels . . . . . „	61.304.342,43	Crediteuren . . . . . „	735.967.905,97
Bankiers in Binnen- en Buitenland . . . . . „	65.215.246,83	Geaccepteerde Wissels „	432.450,-
Effecten, Syndicaten en Waarden . . . . . „	48.383.277,71	Door Derden	
Prolongaties en Voor-schotten tegen Effecten „	32.445.621,30	Geaccepteerd	49.192,81
Debiteuren . . . . . „	409.601.969,04	Overlopende Saldi en Andere Rekeningen „	47.997.309,92
Deelnemingen (incl. Voorschotten) . . . . . „	6.988.424,86		
Gebouwen . . . . . „	5.000.000,-		
	<u>f 1.259.307.331,07</u>		<u>f 1.259.307.331,07</u>

VERSCHURE & CO's

SCHEEPSWERF EN MACHINEFABRIEK N.V.

gevestigd te Amsterdam.

Uitgifte

van

nom. f 525.000.- gewone aandelen

elk groot nom. f 500.- aan toonder
ten volle delende in de resultaten van het boekjaar 1959
en volgende boekjaren,

tot de koers van 110 pCt.

uitsluitend voor houders van claimbewijzen van de thans uitstaande gewone aandelen in de verhouding van nom. f 1.000.- uitstaande gewone aandelen op nom. f 500.- nieuw gewoon aandeel.

Ondergetekende-bericht, dat zij de inschrijving op bovengenoemde uitgifte openstelt op

Vrijdag, 17 April 1959,

van des voormiddags 9 uur tot des namiddags 4 uur,

bij haar kantoren te Amsterdam, Rotterdam en 's-Gravenhage, op de voorwaarden van het prospectus dd. 9 April 1959.

Exemplaren van het prospectus en inschrijvingsbiljetten, alsmede - tot een beperkt aantal - van de statuten en van het jaarverslag over het boekjaar 1958 zijn bij de inschrijvingskantoren verkrijgbaar.

Amsterdam, 9 April 1959.

AMSTERDAMSCH E BANK N.V.

fondsen wordt aangetroffen, te voorspellen dat zich dan ook in 1959 een beurskrach zal voordoen. Naast overeenkomsten — de gedachte dat de rechtstreekse belegger niet meer in staat is op verstandige wijze effecten te selecteren, maar dat een beleggingsfonds dit wel kan — zijn er ook verschillen. Als zodanig mag men misschien beschouwen dat het beleggingsfonds een geschikt medium is voor de verwezenlijking van het volkskapitalisme, of hoe men de wens de kleine man in te schakelen bij de financiering van het bedrijfsleven ook wil betitelen. Als voorbeeld diene dat het Christelijk Nationaal Vakverbond bekend maakte plannen te bestuderen voor de oprichting van een beleggingsfonds.

Hoe dit ook zij, ook in ons land valt weer de geboorte van een beleggingsfonds te melden, ditmaal van een gespecialiseerd beleggingsdepot, waarin uitsluitend ondernemingen zijn vertegenwoordigd die op enigerlei wijze betrokken zijn bij de vervaardiging of de distributie van energie („Wereldenergie“). In Frankrijk is men thans druk doende om de schade, veroorzaakt door een aantal wettelijke bepalingen, in te halen door het oprichten van een aantal beleggingsfondsen.

De Friesch-Groningsche Hypotheekbank heeft de afgifteprijs van de 4½ pCt. pandbrieven verhoogd tot 100½ pCt. Van 3 maart tot 9 maart is deze 99½ pCt. geweest, en van 9 maart tot 9 april 100 pCt.

Aand. indexcijfers A.N.P.-C.B.S. (1953 = 100)	2 jan. 1959	3 april 1959	10 april 1959
Algemeen	255	270	277
Internat. concerns	375	392	404
Industrie	174	190	196
Scheepvaart	151	151	149
Banken	138	159	164
Indon. aand.	103	115	116

Aandelen

Kon. Petroleum	f. 183.20	f. 166.60	f. 169.—
Unilever	452	503	542¼
Philips	493¾	573¼	587
A.K.U.	262	299¾	309¾
Kon. N. Hoogovens	341	370	410
Van Gelder Zn.	193	214½	221¼
H.A.L.	158½	150½	157¾
Amsterd. Bank	253½	289	289
Ver. H.V.A. Mij-en	131½	135½	138¾

Staatsfondsen

2½ pCt. N.W.S.	59¾	63¾	63¼
3½ pCt. 1947	90½	92¾	92½
3½ pCt. 1955 I	87½	89¾	89¾
3 pCt. Grootboek 1946	88½	90¾	90¾
3 pCt. Dollarlening	90¾	93¾	93¾

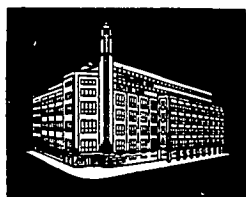
Diverse obligaties

3½ pCt. Gem. Rotterdam 1937 VI	90¾	93¾	94
3½ pCt. Bk.v.Ned.Gem.1954 II/III	81½	85¾	85¾
3½ pCt. Nederl. Spoorwegen	89	93	93
3½ pCt. Philips 1948	95	98	97½
3½ pCt. Westl. Hyp. Bank	83½	86¾	87½
6 pCt. Nat. Woningb.len. 1957	110	111¾	111¾

New York

Aandelenkoersgemiddelde			
Dow Jones Industrials	588	612	606

M. P. GANS.

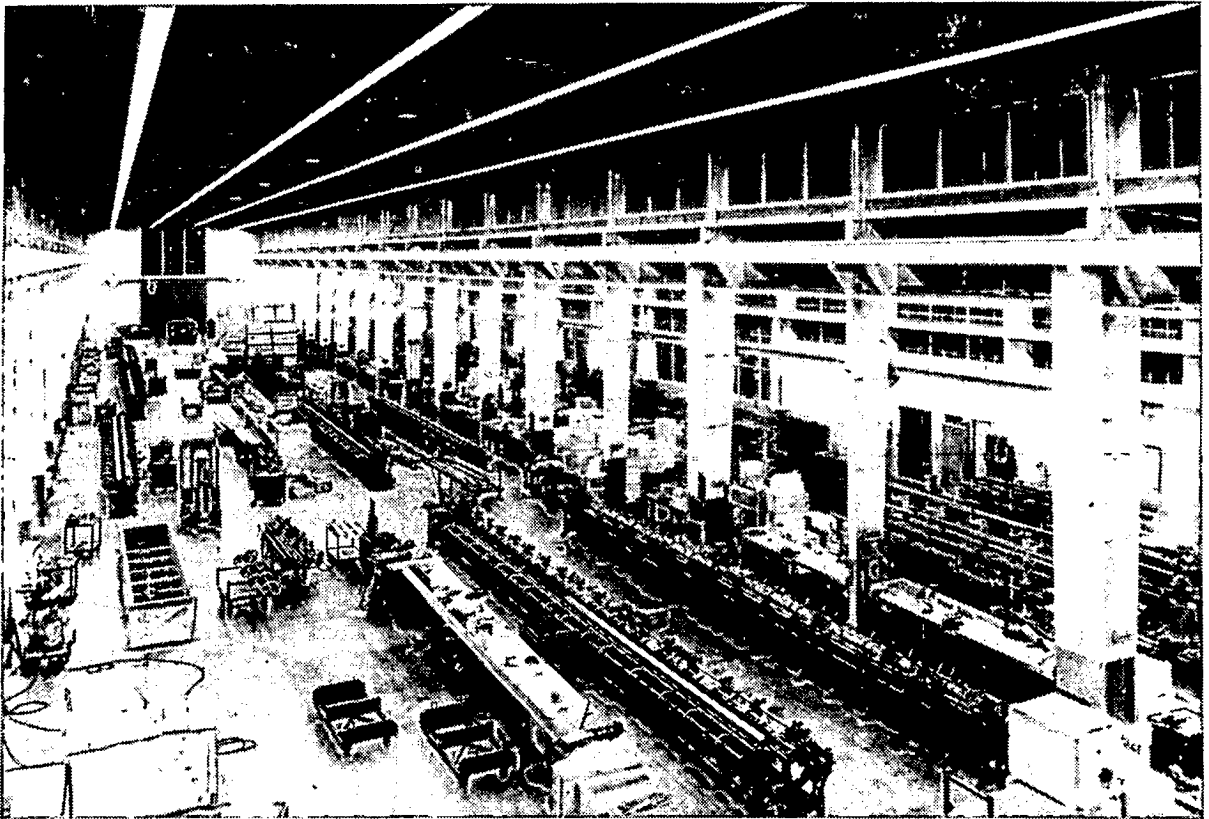
Amsterdamsche Bank

Geconsolideerde Maandstaat per 31 MAART 1959

Debet		Credit	
Kas, kassiers en daggeldleningen	f 201.596.464,88	Kapitaal	f 90.010.000,—
Nederlands schatkistpapier	„ 570.408.000,—	Reservefonds	„ 49.000.000,—
Ander overheidspapier	„ 116.921.300,—	3 pCt. Deposito-obligatiën per 1962	„ 25.000.000,—
Wissels	„ 91.699.579,56	Deposito's op termijn	„ 445.812.432,67
Bankiers in binnen- en buitenland	„ 154.065.686,83	Crediteuren	„ 1.274.650.694,12
Effecten en syndicaten	„ 54.021.942,10	Geaccepteerde wissels	„ 31.931.612,65
Prolongatiën en voorschotten tegen effecten	„ 95.002.346,63	Door derden geaccepteerd	„ 672.700,—
Debiteuren	„ 702.563.760,13	Overlopende saldi en andere rekeningen	„ 83.699.994,77
Deelnemingen (incl. voorschotten)	„ 14.498.353,08		
Gebouwen, safe-inrichtingen en inventarissen	„ 1,—		
	<u>f 2.000.777.434,21</u>		<u>f 2.000.777.434,21</u>

U reageert op annonces in „E.-S.B.“? Wilt U dit dan steeds duidelijk tot uitdrukking brengen?

bedrijfszeker, doelmatig, rendabel, strak van lijn....

Overal waar Philips verlichtingsinstallaties zijn aangebracht, verbetert het bedrijfsrendement door grotere doelmatigheid.

De perfect geconstrueerde Philips lampen en armaturen brengen de maximale lichtstroom (onlangs nog sterk verhoogd!) in de juiste richting op het werkvlak.

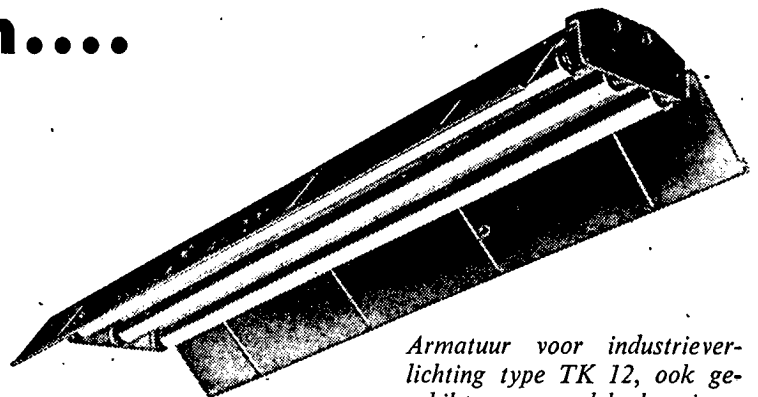
Een „TL” installatie is een economische installatie, dank zij:

- hoge, constante lichtstroom
- lange levensduur
- vlotte ontsteking
- de juiste lichtkleur voor elk doel

PHILIPS „TL”

voor permanent hoog rendement

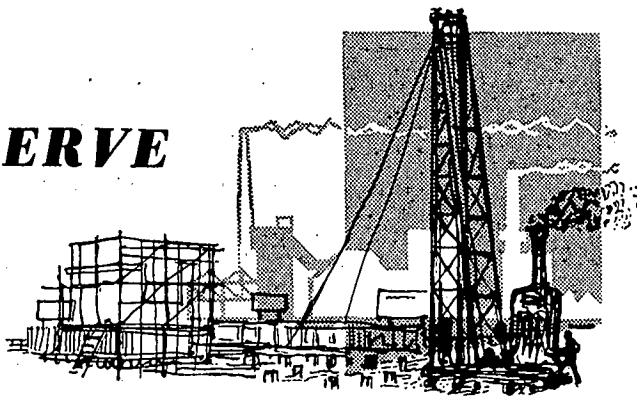
Armatuur voor industrieverlichting type TK 12, ook geschikt voor pendelophanging.

Hebt u verlichtingsproblemen of twijfelt u aan de doelmatigheid van uw installatie?

Vraag vrijblijvend advies van onze Lichttechnische Afdeling, Philips Nederland n.v., Eindhoven.

UW

RESERVE

Vraagt inlichtingen bij Uw bankier of
Uw commissair in effecten of bij de

N.V. VEREENIGD BEZIT VAN 1894

Westersingel 84

Rotterdam

Door verwerving van aandelen
N.V. Vereenigd Bezit van 1894
kunt U een aantrekkelijke
belegging vinden voor Uw
reserves, voordeel trekkend van
onze ervaring op
beleggingsgebied.

UITGIFTE
van ten hoogste
f 5.510.000,- GEWONE AANDELEN
in de
ALBATROS
SUPERFOSFAATFABRIEKEN N.V.

in stukken van f 250,- en f 1.000,-
delende in de resultaten van het boekjaar 1 mei 1959 - 30 april 1960
en volgende boekjaren en van

f 933.000,- AANDELEN

in de

N.V. AMSTERDAMSCH SUPERFOSFAATFABRIEK

in stukken van f 500,- delende in de resultaten van het boekjaar
1 mei 1959 - 30 april 1960 en volgende boekjaren.

De **INSCHRIJVING** op bovengenoemde uitgiften zal tot de koers
van **100 pCt.** openstaan op

DINSDAG 21 APRIL 1959

van des voorm. 9 uur tot des nam. 4 uur, bij de kantoren van
ondergetekenden te ROTTERDAM, AMSTERDAM, 's-GRAVENHAGE
en UTRECHT, op de voorwaarden van prospectussen d.d. 9 april 1959,
en wel, wat eerstgenoemde uitgifte betreft, uitsluitend voor
houders van gewone aandelen Albatros Superfosfaatfabrieken N.V.
en wat laatstgenoemde uitgifte betreft uitsluitend voor houders
van aandelen N.V. Amsterdamsche Superfosfaatfabriek.

Exemplaren van de prospectussen en inschrijvingsformulieren zijn
bij de inschrijvingskantoren verkrijgbaar, alsmede afdrukken van
de statuten en van de verslagen over het boekjaar 1957/1958 der
beide maatschappijen.

Voor houders van **4.8% cum. pref. beperkt winstdelende aandelen**
ALBATROS SUPERFOSFAATFABRIEKEN N.V. bestaat tot en met
21 april 1959 gelegenheid hun stukken om te wisselen in een gelijk
nominaal bedrag gewone aandelen, welke eveneens recht geven tot
inschrijving op de emissie van gewone aandelen dezer Vennootschap.
De verdere voorwaarden der omwisseling zijn in het prospectus
vermeld.

ROTTERDAMSCH BANK N.V.
DE TWENTSCHE BANK N.V.
NEDERLANDSCHE HANDEL-MAATSCHAPPIJ, N.V.

KWANTITEIT
of
KWALITEIT
?

Wanneer het U vooral om
de kwantiteit van de reacties
op door Uw onderneming
geplaatste personeelsannonces
gaat, dan menen wij er goed
aan te doen U tevoren te
moeten afraden deze annonces
in „E.-S.B.” te plaatsen. Hon-
derden reacties voorspellen
wij U beslist niet.

Wilt U echter een indruk heb-
ben van de kwaliteit van de
binnenkomende reacties, dan
zal het U interesseren dat tal-
rijke grote ondernemingen re-
gelmatig „E.-S.B.” inschakelen
als medium voor het oproepen
van functionarissen op hoog
niveau. De ervaring leert deze
bedrijven namelijk dat een
oproep, in „E.-S.B.” geplaatst,
een prima selectie van het
aantal reacties betekent, het-
geen een niet onbelangrijke
aanwijzing is wat betreft het
„aanbod”.

Zoekt U het in de kwaliteit
van de reacties op Uw per-
soneelannonces, dan geven
wij U ernstig in overweging
om „E.-S.B.” als medium in
te schakelen.

Advertentie-afdeling
Postbus 42 — Schiedam

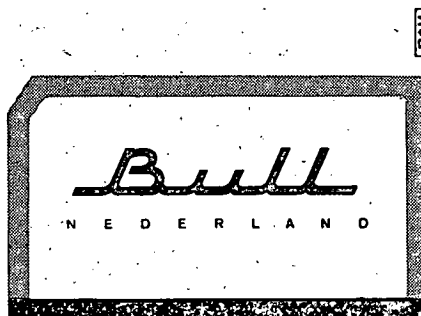
Le Penseur

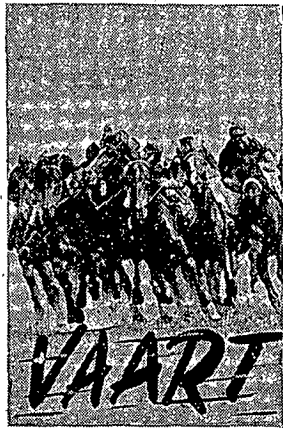
Rodin

De wondere associatie van denkende mens
en dienstbare machine verwezenlijkt door

ponskaartenmachines
electronische rekenmachines
rekencentrum

ADMINISTRATIE- EN STATISTIEK-
MACHINE MIJ., N.V. AMSTERDAM

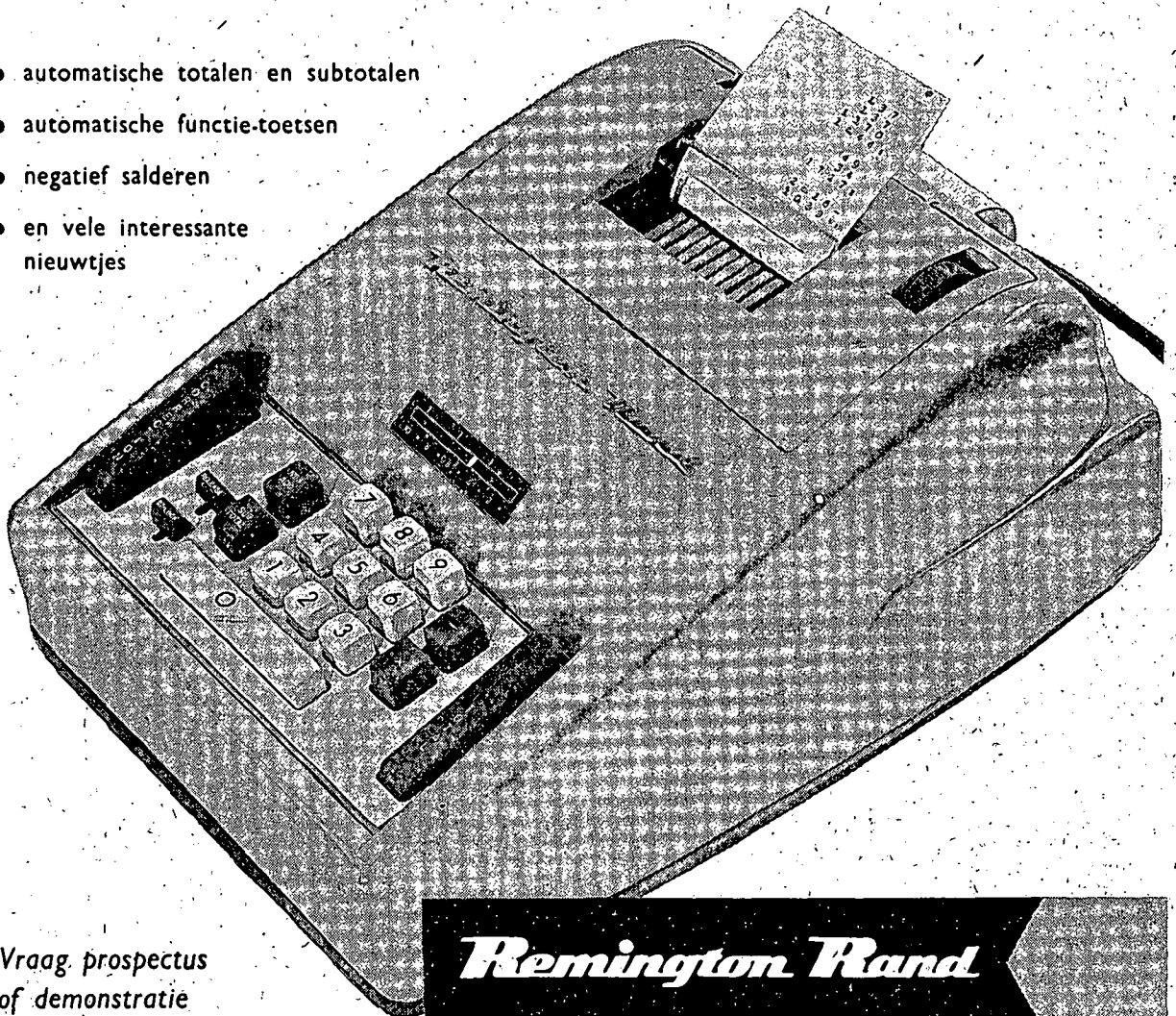

Meer **VAART** in Uw bedrijf

met de **NIEUWE** *Remington*

ELECTRISCHE TELMACHINE

- automatische totalen en subtotaal
- automatische functie-toetsen
- negatief salderen
- en vele interessante nieuwtjes

Vraag prospectus
of demonstratie

Remington Rand

Amsterdam - Den Haag - Rotterdam - Arnhem - Utrecht - Eindhoven - Enschede - Groningen - Leeuwarden - Maastricht - Roermond